

Åtgärdsförslag med anledning av stormen Johannes

Den 27:e december 2025 slog stormen Johannes till mot stora delar av Mellansverige. Det stod tidigt klart att skadorna var omfattande. Hårdast drabbat är Gävleborgs län och östra Dalarna, men betydande skador förekommer längs kusten från Uppland till Norrbotten samt delar av Västernorrland och Jämtland. Kort efter att stormen bedarrat förvärrades situationen ytterligare genom röda vädervarningar och stora mängder snö, vilket kraftigt försvårade både uppskattningen av skadebilden och möjligheten till tidiga insatser.

I dag befinner sig tusentals skogsägare i ett mycket tufft läge. Hanteringen av stormens effekter kommer sannolikt att pågå i olika omfattning under hela året. De ekonomiska, biologiska och sociala effekterna kommer att bestå ännu längre. Stormfälld skog innebär betydande säkerhetsrisker, snabbt fallande virkesvärden och en överhängande risk för omfattande insektsskador som kan slå ut även oskadad skog. Tid är den helt avgörande faktorn för att begränsa både ekonomiska och miljömässiga följdskador.

Skogsägarna och skogsbranschen bär nu ett mycket stort ansvar för att säkra värden som uppgår till miljardbelopp. Samtidigt är det uppenbart att detta inte kan hanteras utan ett tydligt och samordnat offentligt ansvar. Vi känner stor oro över att nödvändiga åtgärder riskerar att fördröjas av bristande samordning, otydliga mandat och regelverk som är utformade för normallägen snarare än kriser.

Mot denna bakgrund krävs skyndsamma, samordnade och proportionerliga åtgärder från statens sida för att möjliggöra en effektiv hantering av stormen Johannes och dess konsekvenser.

Nedanstående föreslagna åtgärder är rangordnade utifrån angelägenhetsgrad, samt tidsperspektiv där de mest akuta och angelägna åtgärderna listas först. Prioritet och behov kan komma att förändras över tid.

1. Snabbare och förenklade processer för avverkningsanmälan

Det bör göras möjligt att begära undantag från sexveckorsregeln för större geografier/områden än enskilda trakter, till exempel ett vägnät under en viss tid, eller en del av en kommun.

Säkerställ att digitala system och rutiner är anpassade för krissituationer med mycket höga volymer.

Varför?

- Skogsstyrelsen har meddelat att det finns möjlighet att begära undantag från regeln som säger att avverkningar får påbörjas först sex veckor efter att en komplett avverkningsanmälan inkommit. Undantaget beviljas dock per anmälan och ska vara utförligt och bland annat beskriva resursplanering, fördelar och nackdelar för miljön mm.

- Färre maskinflyttar och effektiv resursplanering är avgörande för att enskilda skogsägare ska säkra värden i skogen och hinna med att hantera virket innan risken för skogsskador blir överhängande. För att det ska bli möjligt behöver myndighetshandläggning vara snabb och flexibel.

2. Statlig koordinering för uppskattning av stormskador

Ge Skogsstyrelsen i uppdrag att säkerställa en tillförlitlig sammanställning av skador efter stormen Johannes. Uppskattningar skulle exempelvis kunna göras genom flygning med radar. Samordningen bör omfatta metoder, data och kommunikation mellan Skogsstyrelsen, andra myndigheter och skogsnäringen. Ett gemensamt ansvar för finansieringen bör finnas mellan myndigheten och branschen. Åtgärden bör ske skyndsamt för att ge ett tillförlitligt planeringsunderlag i stormhanteringsens inledande skede.

Varför?

- Det omfattande geografiska området i kombination med kraftigt snöfall har gjort det mycket svårt att uppskatta stormens påverkan.
- Brist på samordnad skadeuppskattning försvårar både politiska beslut, marknadsbedömningar och planering i skogsbruket. En gemensam, trovärdig skadebild är avgörande för att rätt åtgärder ska kunna sättas in på rätt plats i rätt tid.

3. Ge Skogsstyrelsen en samordningsroll för stormen Johannes

Ge Skogsstyrelsen i uppdrag att inrätta en formell samordningsroll med anledning av stormen Johannes.

Krisledningen ska samla berörda myndigheter som Naturvårdsverket, Trafikverket, länsstyrelser samt vid behov andra relevanta aktörer.

Inför en tydlig princip om "en väg in" till myndighetssverige för skogsägare och verksamhetsutövare under krisen, för att samordna besked, dispenser och tillstånd.

Varför?

- Erfarenheter från bland annat stormen Gudrun visar på att myndighetskoordinering är motorn i krisarbetet; utan ett synkroniserat samarbete mellan de aktörer som ansvarar för vägar, miljö, säkerhet och ekonomi riskerar återuppbyggnaden att fördröjas av administrativa och logistiska hinder. Utmaningarna i regelverk och arbetssätt kvarstår till stor del i dag.
- Skogsägare och företag i branschen kommer att behöva ha tydliga och snabba besked från myndigheter för att kunna arbeta säkert och resurseffektivt.

- Myndighetsarbetet får inte ske i silostruktur utan måste samordnas och koordineras för att skapa tydlighet och snabba beslutsvägar. Det är en ständig utmaning att ha aktuell information, situationen förändras löpande.

4. Inför undantag vid upparbetning av stormfälld skog i artskyddsförordningen

Inför ett undantag från förbuden i artskyddsförordningen för att undvika allvarlig skada på skog, exempelvis i samband med storm eller brand. Detta kan utformas som ett generellt undantag, men vill man kunna precisera det för enskilda situationer kan det utformas som ett bemyndigande till Skogsstyrelsen. Då kan Skogsstyrelsen meddela undantag exempelvis för upparbetning av stormskadat virke under en begränsad tidsperiod och för ett geografiskt begränsat område.

Ett sådant undantag bör för fåglar och nationellt fridlysta arter kunna gälla utan villkoret att dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus vilket annars är ett villkor för dispenser enligt artskyddsförordningen. Generella undantag bör även kunna medges för arter som är fridlysta med stöd av EU:s art- och habitatdirektiv. För dessa arter kan dock undantag bara medges om det inte försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus.

Gällande fåglar finns i EU:s fågeldirektiv (2009/147/EG) uttryckliga möjligheter till undantag när särskilda förutsättningar föreligger, exempelvis förebyggande av allvarlig skada på skog.

Föreslagna förändringar av nationella fridlysningsbestämmelser bör påskyndas om ovanstående undantag inte kan genomföras i tid för att upparbeta virket.

Varför?

- Det saknas idag möjlighet till generella undantag i artskyddsförordningen. Dispenser får bara meddelas i det enskilda fallet. Dessutom får dispens bara meddelas om det inte försvårar upprätthållande av gynnsambevarandestatus, vilket gör att det i stor utsträckning inte är möjligt att ge dispens när en åtgärd är förbjuden. Ett möjlighet till generella undantag är nödvändigt för att undvika att varje enskild dispens överklagas.
- Skogsstyrelsen har tydligt kommunicerat att växtskyddsförordningen (som styr bekämpningen av granbarkborre) inte får tillämpas på ett sätt som strider mot artskyddsförordningen (artskyddsförordningen är meddelad med stöd av 8 kap. miljöbalken).
- Myndigheternas tolkning av artskyddsförordningen och miljöbalken medför ett omfattande kunskapskrav på skogsägare. Kravet kvarstår även vid omfattande stormfällning, vilket kan leda till en omfattande byråkrati utan egentlig effekt för de aktuella arterna.
- Fördröjd upparbetning av stormfällt virke riskerar stora ekonomiska värden samt ökar risken för granbarkborreangrepp och andra följdskador, vilket i sin tur kan slå hårt även mot skyddsvärda arter.

- Att, som Skogsstyrelsen hänvisar till, söka enskilda dispenser för enskilda ärenden och arter kommer att vara oerhört tidskrävande. Idag är ofta handläggningstiden för en artskyddsdispens på Länsstyrelsen över ett år (och beviljas regelmässigt inte).

5. Underlätta för virkesupplag vid allmän väg

Inför ett generellt, tidsbegränsat, tillstånd för upplag av stormfällt virke vid allmän väg i det stormdrabbade området. Underlätta för självverksamma skogsägare att göra rätt genom att informera brett i stormområdet hur virke läggs upp längs vägarna på ett trafiksäkert sätt. Nyttja parkeringsfickor längs de större vägarna som tillfälliga uppsamlingsavlägg, där virke som transporterats ("lunnats") från sämre vägar innan tjällossningen, temporärt kan lagras.

Trafikverket bör ges ett samordnande uppdrag att snabbt kommunicera vilka vägtyper som omfattas och vilka villkor som gäller.

Varför?

- Efter stormen Gudrun gav dåvarande Vägverket tidigt generella tillstånd för virkesupplag längs vägar med högre vägnummer, vilket kraftigt underlättade logistiken.
- Möjlighet till upplag nära avverkningsplatsen är avgörande för att snabbt få bort virke ur skogen, förbättra logistiken och minska säkerhetsrisker.
- Vid stormen Johannes är behovet av flexibla och snabba lösningar för virkesupplag återigen tydligt, särskilt i områden med mycket stora volymer och begränsad tillgång till terminaler.
- Många självverksamma skogsägare är inte i samma grad som skogsbolag och skogsägareföreningar insatta i reglerna för virkesupplag vid väg, varför informationsspridning är nödvändig
- Det är stora virkesvolymer som ska transporteras under våren i samband med tjällossning. Att transportera ut (lunna) virke från sämre vägar är nödvändigt för att virke inte ska bli instängt tills det torkar upp. Det innebär att det finns behov av platser längs det allmänna vägnätet där det går att mellanlagra detta virke. Vid parkeringsfickor kan hantering och lagring ske trafiksäkert men då måste också möjligheten att parkera där begränsas.

6. Rusta Skogsstyrelsen för kris

Återställa eller fördela om myndighetens resurser för att möjliggöra snabb handläggning, rådgivning och tillsyn i området som drabbats av stormen Johannes.

Säkerställ att Skogsstyrelsen även på lång sikt har tillräckliga resurser för att hantera stora skogsskador vid kriser.

Varför?

- Hanteringen av stormen Johannes kommer att pågå under lång tid, sannolikt längre än sex månader. Behovet av handläggning och rådgivning från Skogsstyrelsen kommer att vara mycket stort.
- Redan idag upplever skogsnäringen en skriande resursbrist hos Skogsstyrelsen, myndighetens möjlighet att handlägga ärenden eller genomföra samråd i fält är mycket liten.

7. Samråd med branschen för bedömning av ytterligare stödbehov

Regeringen bör, i nära samråd med skogsnäringen, skogsägare och berörda myndigheter, utvärdera behovet av riktade stödåtgärder med anledning av stormen Johannes.

Utvärderingen bör omfatta behov av stöd för exempelvis lagring av virke, upparbetning av stormfällad skog samt återställning av skogsbilvägar och annan skadad infrastruktur. Även regelverket kring husbehovstäckter kan komma att behöva ses över för att möjliggöra rustning av vägar under tjällossningsperioden.

I samrådet bör även skattemässiga konsekvenser beaktas, såsom behov av temporärt utökade regler för skogsskadekonto och andra skatteåtgärder som kan mildra effekterna av ofrivilligt stora avverkningar samt omfattande återställningskostnader.

Varför?

- Stormen Johannes har skapat stora och ojämnt fördelade skador, där många skogsägare riskerar betydande ekonomiska förluster som inte kan hanteras inom ordinarie marknads- och försäkringslösningar. Extrema volymer virke riskerar att ge kraftigt förhöjd beskattning samma år.
- Brist på fungerande vägar, begränsad upparbetningskapacitet och behov av lagring riskerar att fördröja åtgärder, sänka virkesvärden och öka risken för följdskador som barkborreangrepp.
- Ett tidigt och strukturerat samråd med branschen är avgörande för att staten ska kunna bedöma om, var och hur stöd behövs och för att säkerställa att eventuella insatser blir effektiva, proportionerliga och i enlighet med gällande regelverk.

8. Möjlighet att ompröva eller avveckla naturreservat vid extraordinära stormskador

Tidigarelägg Skogsutredningens förslag om möjlighet att avveckla eller ompröva naturreservat.

Skapa en tydlig och snabb process för prövning när skyddade områden drabbas av stora vindfällningar som innebär att områdets bevarandevärden förstörs, säkerhetsrisker, värdeförluster eller risk för följdskador för omgivande markägare.

Varför?

- Vid mycket stora stormhändelser kan hela bestånd i skyddade områden fällas, vilket förändrar förutsättningarna för reservatets syfte.
- Stormfällda reservat kan innebära betydande risk för granbarkborreangrepp och spridning till angränsande skogar.
- Skogsutredningens förslag ger ett relevant verktyg som bör kunna användas även i krissituationer för att hantera nya verkligheter i landskapet.

9. Långsiktig krishanteringsförmåga vid naturkatastrofer

På sikt bör en krisorganisation etableras, som kan aktiveras vid större stormar, bränder eller andra naturkatastrofer med omfattande påverkan på skog och infrastruktur.

Regelverk och rutiner för jord och skogsbruk bör förberedas för att automatiskt träda i kraft vid vissa givna situationer.

Varför?

- Klimatförändringarna ökar risken för återkommande och mer omfattande naturkatastrofer, vilket ställer högre krav på beredskap, samordning och beslutsförmåga.
- Dagens regelverk och myndighetsprocesser är i stor utsträckning utformade för normallägen och riskerar att bli trögrörliga när snabba beslut krävs.
- En förutbestämd krisorganisation med tydliga mandat och roller skapar bättre förutsättningar för snabba, rättssäkra åtgärder och minskar risken för ad hoc-lösningar när nästa kris inträffar.